

Üniversitelerin Yeni Öğretim Döneminde Eğitim Modelleri Sorgulanmalıdır

İbrahim ORTAŞ*

Kendisini sorgulamayan hiçbir kişi veya sistem sağlıklı gelişmez. Yarının gelişmiş ve çağdaş bir Türkiye'si için Milli Eğitim, YÖK ve Üniversiteler kendi eğitim sistemlerini mutlaka masaya yatırarak sorgulamak zorundadırlar. Sorgulama bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Mezunlarımızın Kalitesi ve Toplumdaki Profilleri Düşük

Ülkemizin gelişmişlik düzeyi, mezunlarının kültürel yapısı, sorun çözme yetisi, ve topluma hizmet sunma kapasitesi toplam olarak eğitim sistemimizin kalitesinin bir göstergesidir. Neresinden tutarsanız tutun, bugün ki eğitim sistemimiz baştan sona her yönü ile plansız programsız, ne aradığını bilmeyen bir yapıda. Bunun doğal sonucu olarak sistemin çıktısı olan mezunları da aynı şekilde plan ve program yapamamakta, toplumda öncü rol alamamakta ve kendi başlarına üretime katkı sunamamaktadırlar. Her yıl yüz binleri bulan mezunlarının büyük çoğunluğunun aldıkları ezberci eğitimin de bir yansıması olarak sağlıklı düşünme ve üretme yeteneklerini sergileyemedikleri görülmektedir. Bu nedendir ki toplum nezdinde ki mesleki bilgisi ve sosyal profilleri çok düşük olmaktadır. Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyeleri üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir araştırmada, gençlerin üniversitede olaylara bakış, sorun çözme yönünde eğilimlerinin değişmediği ve neredeyse üniversiteye geldikleri değer yargıları ile mezun olmaktadır. Bunun anlamı üniversitemiz ve eğitim sistemimiz öğrencilere çağdaş bir eğitim ve üniversitelilik ortamı sunamamaktadır.

Üniversite Nedir, Topluma Ne Kazandırır?

Üniversite kelimesinin kökeni Latince'de "bağımsız tüzel kişiliğe sahip ve müşterek çıkarları olan kişiler topluluğu" anlamına gelen "üniversitat" kelimesine dayanmaktadır. Topluluğun müşterek çıkarları "bilgi"yi aramak-araştırmak; bulmak ve yaymak olarak özetlenebilir. Bugün bütün dünyada yüksek öğrenimin eğitim ve öğretimdeki temel amacı, salt bir öğretim kurumu değil, aynı zamanda hedefi, işlevi ve yükümlülüğü; bir ülkenin nitelikli yetişmiş insan gücünü sağlamak, insan gücünü yetiştiren bilim insanı veya öğretim üyesi yetiştirmek, evrensel ölçekte araştırma faaliyetleri ile bilgi üretmek, üretilen bilgiyi teknolojiye dönüştürmek ve topluma aktarabilmektir.

Üniversite eğitimi veya yüksek öğretimin amacı kişiye bir mesleğin gerekli bilgilerini sağlamaktan önce ve onun ötesinde; bir bütün olarak kişiyi hayata hazırlamak ve geliştirmek için bulunduğu coğrafyadaki toplumu, dünyayı ve evreni tanıması-öğrenmesi olanağını sağlayan bir ortamdır.

* Prof.Dr., Çukurova Üniversitesi, Adana
e-posta: asportas@cu.edu.tr

Ayrıca öğrencinin olay ve olguları analiz edebilmesi, yaşamsal amacına uygun olarak kendisini kültürel olarak geliştirmesi, olaylara bakış açısını akıl süzgecinden geçirerek olgunlaşmasını sağlamalıdır. Yüksek öğretim için üniversite kapısına ayak basan kişi iyi ve başarılı bir mezun olmadan önce ve mesleğin (zanaatının) inceliklerini öğrenmenin ötesinde, "iyi insan-iyi yurttaş, akıllı insan"; uygar ve kültürlü, bir birey; bilgi kütüğü olmaktan çok, bilginin nerde olduğunu ve nasıl aramasını bilen, çok boyutlu düşünebilen ve düşündüklerini açık, net, düzgün bir dille, inandırıcı bir biçimde yazan ve anlatabilen bir kişi olmalıdır. Ayrıca mezun olan kişi, iletişim çağının gereği olan olay ve olgular süreci içinde sosyal yaşamın (toplumun) oluşumunu ve işleyişini kavrayabilecek kadar temel kavramlardan haberdar olmalıdır. Eskilerin ifadesi ile dünyadan haberdar olması için öğrencinin üniversite dersliklerinde öğrendiği teorik bilginin ötesinde üniversite ortamını teneffüs ederek çeşitli sosyal faaliyetlerde (konferans, seminer, panel, kurs, sergi, konser, tiyatro, sinema v.b.) girmesi gerekir ki bu faaliyetlerin kişinin ileriki yaşamında dünya görüşünün şekillenmesinde yaşamdan haz almasına kadar pek çok konuda yararlı olmaktadır. Sınıf dışı bu faaliyetler insanı insan yapan nüvelerdir. Aslında gelişen dünya ülkeleri bugünlerde Sokrates ve Erasmus programları ile gençlerini dünyadan haberdar etmek için farklılıkları tanımalarını sağlamaya çalışmaktadırlar.

Eğitim Sistemimiz Ezberci ve Kişiyi Geliştirmiyor

Ezberci eğitim, bilgiyi günlük öğretir veya ezberletir, fakat onun ne işe yaradığını ve nasıl kullanılması gerektiğini öğretmez. Modern eğitim anlayışında bu metot artık çoktan rafa kalktı ve onun yerine bugünkü bilgi toplumunun ve iletişim çağının gereği olan bilginin her yerde ulaşılabilir olduğu bir dönemde, öğretmenin bildiklerini öğrencilere aktarması yerine öğrencinin öğrenmeye yönlendirilmesi, sorun çözmeyi kendi kendine öğrenmesi hedeflenmelidir. Burada temel espi öğrenmesi gereken öğrencinin kendisidir. Öğretmen yalnızca yardımcı rehber, koordinatördür ve güdümlenicidir. Ancak yine öğrenmeyi öğrencinin kendisi becermelidir. Buradaki amaç artık öğrencinin bilgi depolamayı değil, düşünmeyi öğrenmesidir. Düşünmeyi öğrenen kişi de, o düşünceyi nasıl ve nerede kullanacağını yöntem olarak benimser. Böyle bir eğitim eleştirel ve yaratıcı bir düşünce eğitimidir. Bu tür eğitim aktif öğrenme olarak tarif edilmektedir. Aktif öğrenme aynı zamanda kolektif çalışmayı içerdiği için kişinin toplumsal düşünmesini de sağlamaktadır.

Eğitim ve Öğretim Sorun Çözmeye Dayanmalı Modellere Geçmeli

Üniversite eğitimi sorun çözebilen insan yetiştirmeyi hedeflemelidir. Mezun olan öğrencilerimizin büyük çoğunluğu karşılaştıkları sorunu çözmeyi bilmedikleri sık sık gündeme gelmektedir. Ayrıca eğitim sistemi analitik düşünmeyi sunmadığı ve sorun yanlış algılandığı için çözümü de başka yerde aramaktadır.

Ülke olarak sorunların doğru algılanması ve nasıl çözülebileceği konusunda zihinlerin zinde olması gerekir. Sorgulayıcı ve sorun çözücü interaktif yaklaşımlar sağlanması gerekir. Bu da interdisipliner yaklaşımla sağlanabilir. Bu yaklaşım kişinin kendisini tanımalarını ve çevresinde olup bitenlerin farkına varmasını ve eğiliminde değişimlerin yaratılmasını sağlar.

Günümüz teknolojisinde aktif eğitim ve problem çözmeye dayalı eğitim yöntemleri veya bütünleşmiş eğitim sistemi klasik eğitime göre daha nitelikli insan gücü yetiştireceği beklenilmektedir. Probleme dayalı öğrenme sisteminde DÜŞÜNME, SORGULAMA, ARAŞTIRMA VE ÜRETİME geçiş bir bütünlük içinde işlenmektedir. Ayrıca aktif öğrenmede

küçük gruplar halinde sorgulayarak öğrendiği için kişi yaşam boyu sorgulayıcı niteliğe sahip, yeni gelişen teknolojiye daha çabuk adapte olmaktadır. Ülkemizde bir iki üniversitede uygulanan bu modelin tüm üniversitelerde pilot olarak başlanması ve sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılması gerekir. Belki bu model İlköğretime kadar yansıtılmalıdır. Çünkü sorunun temeli aşağıdan yani İlköğretimden gelmektedir.

Klasik eğitimde eğitime dayalı öğrenmede gündelik hayattan kopuk, pratik hayatın sorunlarının ötesinde ezber dayalı karmaşık ve anlaşılmaz bilgi yerine, düşünsel bir uğraşı içinde pratik, insanların sorunlarının çözümüne yardımcı bir uğraş olarak kişiyi işin içine çekmek daha öğretici olacaktır. Bu bağlamda toplumsal sorunların çözümüne, doğa bilimlerinin de başarısını dikkate almalı ve bunların üzerine kurulmalıdır.

Bütün dünyada yüksek öğretim de temel hedef "daha kaliteli" bir eğitim vererek yarının iyi beyinlerini yetiştirmektir. Kaliteli eğitim bir yerde kurumun doğrudan öğretim üyelerinin kalitesi öğrenci kalitesine yansımaktadır. Doğal olarak sorun çözmeye dayalı eğitim sistemi beraberinde öğretim elamanı kalitesi ve potansiyelini gündeme getirecektir. Çünkü aktif öğrenme yapacak öğretim üyesinin isteklendirme güdüsünün ve bütünsel bakma kapasitesinin yüksek olması gerekir. Bu bakımdan öğretim üyelerinin statüleri değişmek zorunda kalacak. Araştırmacı, öğretici, hem araştırmacı hem de öğretici öğretim üyesi yanında yalnızca yönetici öğretim üyesi kadrosunda öğretim üyesinin oluşturulması gerekir. Bu konu ileride tartışılır.

Yan Dal Eğitimi Sağlanmalıdır

Gelecekte ülkede yetişkin ve çok yönlü düşünen ve üreten bireyler yetiştirmek için mutlaka çok boyutlu olarak eğitilmeleri gerekir. Bunun için üniversite eğitimi süresince birden çok programı aynı anda tamamlamaları gerekebilir. Birden çok alan kişilerin analiz ve sentez yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Aslında insan beynin çalışma prensiplerine de uygun düşmektedir. Bu da her alanda öğrencinin yoğun eğitimler görme dönemini beraberinde getirecektir. Örneğin Matematikçi aynı zamanda felsefe eğitimini de sürdürecektir. Veya Tıp Doktoru aynı zamanda psikoloji görecektir, belki buna güzel sanatlar katılabilir.

Üniversite Eğitimi Neyi Öğretmeyi Hedeflemeli

- Öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli öğrenmeyi hedeflemeli,
- Sorgulayıcı ve araştırmacı modeli amaçlayan,
- Dinleyen ve verilen alan tüketici öğrenme sisteminden düşünmeye yaratmaya ve keşfedici öğrenen sisteme geçmeyi,
- Bireysel öğrenme yerine işbirliğine dayalı toplumcu ve kolektif olarak birlikte öğrenmeyi hedefleyen,
- Teorik dersler yanında uygulamalı, pratik öğrenmeyi benimseyen,
- Belirli bir alanda bilgi birikimi oluşturmak yerine problem çözmeye yönelmeye,
- Güncel öğrenmeyi günün koşullarına göre düzenlemeyi, seçimlik ders sayısının artırılması, ders notlarının günün koşullarına göre yenilenmesi, yeni dersler konulması vb.
- Kurumlar arası akademisyen öğretim üyesi transferi ile bilgi dolaşımından yararlanmayı,
- Güçlü bir öğrenmeye isteklendirmesi için, kavramsal amaçlara vurgu yapmak yerine bireysel bilgi ve beceri kullanımını artıran amaçlara vurgu yapmayı ön plana çıkarmaktır.

Yöneticilerin Çizeceği Yol Haritası Çok Önemli

Vehbi Koç, "Bu memleket ancak iyi yetişmiş, iyi eğitilmiş insan gücüyle kalkınabilir" diyordu. Bir memleketin kalkınması yetişmiş insan gücüne bağlıdır. Bu da üniversitelerin öğrencilerine vereceği mesaja bağlıdır. Yükseköğretimin yöneticileri eğitim ve öğretim modellerini yani yol haritaları ile öğrencilerine, öğretim üyelerine, çalışanlarına ve hata topluma hedef ve umutlar sunmaları gerekmektedir. İşin zoru ne kadar kaliteli öğrenci yetiştirdik, bunlardan kaçısı işe girebildi, kaçısı kendi yeteneğini sergiledi, ne kadar her yönü ile üniversiteyi üniversite yapacak etenek ve bilimsel kapasitede bilim adamı yetiştirdik, ne kadar buluş, patent, araştırma yaptık olmalıdır. Yaptıkları araştırmaların kaçısı başka araştırmacılar tarafından dikkate alınmakta ve üretime dönüştürülmek istenmektedir. Maalesef biz şimdilik bu konuların çok uzağındayız.

Yapılması gerekenler;

- 1- Eğitim ve Öğretim bir bütünlük içerisinde her türlü kaygıdan ve art düşünceden uzak olarak masaya yatırılmalı ve her yönü ile sorgulanmalıdır.
- 2- YÖK yasası çağdaş bir yüksek öğretim yasasına dönüştürülecek şekilde geleceğin eğitim modeline göre yeniden ele alınmalı.
- 3- Ezberci eğitim sistemi yerine düşünen, sorgulayan, araştıran ve üreten bir yapıda probleme dayalı aktif eğitim sistemine geçilmesi tartışılmalıdır.
- 4- Ülkenin ihtiyaç duyduğu iş alanlarına yönelik yüksek öğretim programları yapılmalıdır.
- 5- Öğretim üyesi yetiştirme programı yeniden ciddi olarak ele alınmalı ve öğretim üyeliği bir iş kapısı değil bir yaşam biçimi olacak standartlara kavuşturulmalıdır.

Yeni bir öğretim yılına gerçek üniversite yaratma umudu ile kolaylıklar ve zihin açıklığı dilerim.

Saygılarımla